Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1923-12-17, iš Miuncheno – į Būgius

Vandukėli mano, gavau Tavo laišką jau iš Būgių...

Vandukėli mano, gavau Tavo laišką jau iš Būgių ir nežinau, kaip besidžiaugti, kad tau vėlei ramu, kad tu vėlei namie – ilsiesi ir rami – ir mane tyliai, tyliai myli. Gavau tą laišką pereitos savaitės pabaigoj, o tik šiandie teprisirengiau tau rašyti. Šiandie antradienis, bet man lyg tarpušventis – per dieną valkiojuos po universitetą ir ministeriją savo poperių beieškodamas – o dabar visą vakarą verčiau Heinės [1] „Nordsee“ [2] – visa eilių knyga, ir dūšioj taip gerai pasidarė. Kažkoksai džiaugsmas nusileidžia į dūšią, kai atsitrauki nuo formulų, datų ir sausų „mokslo žinių“, kai gauni nors truputėlį įsižvelgt į tolius ir platybę. Ar dabar aš kažkaip radau naują poilsio būdą – kai apkvaištu nuo formulų ir scholastikos ir nieko nebesuprantu, imu Heinę versti ir taip atsilsiu, ir dūšioj taip gera, ir tokius gražius sapnus sapnuoju. Užvakar sapnavau pereitas Kalėdas, Riesengebirge, tave[,] Zosę, Vicę… [3] Taip gaila buvo, kad pabudau pirm laiko. Ir aš dažnai dabar tave sapnuoju, ir tu tokia gera esi, ir dūšioj taip gera. Ir Tau namie gera. Ir iš tavęs toks geras laiškas. O aš gavau dar porį gerų laiškų iš Alės Čar. [4] ir iš… Urbšio. Keista man kiek buvo, kad jis man parašė tokį gerą ir širdingą laišką, ir man rodos, kad jis labai geras žmogus dėl manęs. Žadėjau parašyti Rimkai – bet dar neparašiau. Kažkaip neišeina. Bet aš užuvedžiau atskirą lapą, kuriame surašau, kam aš turiu Kalėdoms laiškus parašyti – kiek ilgesnius, širdingesnius – Zosei [5], Rimkai [6], Jadzei [7], Urbšiui [8], Tėvams [9], Pronskui [10], Šimkui [11], Herbačauskui [12], Gugiui [13], broliams [14] – ir dar visa eilė. Visi geri jie dėl manęs, ir visiems reikia parašyti. Manau, per Kūčių vakarą ir Kalėdų šventes sugebėsiu. O dabar dienos taip greit skrenda, kad aš nei atsikvėpt nesuspėju, kaip vakaras ateina, kaip rytas išaušta, kaip vėlei toliuos dingsta. Ir gerai. Tik kad suspėčiau visa padaryt, kas reikia. Tik kad pavyktų mano komediją baigti. Pusantro mėnesio iki kvotimų – o ten! Mėlyni toliai, pavasario jūra – ir mūsų džiaugsmas! Ir kai aš manau apie tai – dūšioj taip ramu ir giedra, ir dūšia skaisčius skaičius mėlynus plotus teregi! Vandukėli Tu mano! Kaip aš norėčiau Tave šiandie priglausti kietai, kietai ir visą tave išbučiuoti, kad tu žinotum, kad tu pajustum, kaip aš myliu tave, kad Tu mano kaitroje sutirptum! Palauk[,] Vandukėli, kai būsim kartu – saulės kaitroj – marių giesmėse tave žydinčiomis gėlėmis užliūliuosiu!

– – –

Tu prašai patarti, kas tau daryti po Kalėdų – ar važiuoti Kaunan? Aš jau turbūt tau nusibodau, berašydamas apie mano nuomonę diplomo reikalu. Bet aš vis tik tą klausimą kiek kitokioj plotmėj statau, negu tu. Mums diplomas, Kahr'o [15] žodžiais sakant, Null und Nichts. [16] Man gal kiek dar turi prasmės pabandyti – baigt komediją, bet Tau – juk dar labai daug laiko. Kauno universiteto baigimas duos kur kas daugiau balasto, negu žinių, kurį baigus universitetą ant rytojaus užmirši. Kad gausi pagrindinių reikalingų žinių – tuščia svajonė. Aš rengiuosiu baigt universitetą – ir renku „žinias“, kurios man visai nereikalingos, kurių juo daugiau turiu, juo labiau nekenčiu. Kas kita kokiame nors praktiniame dalyke – medicina, inžinerija, agronomija – ten reikia pradėt nuo A. Bet humanitariniuos moksluos – galima pradėti nuo Z, ir čia A gali būti visai nereikalingas. Kas kita būtų, jei tu angliškai ar itališkai pramoktum! Tavo važiavimas dabar į Kauną teturėtų tiktai vieną prasmę – jei tau namie labai bloga būtų, ir tu negalėtum toliau bepakęsti, tai, žinoma, kito išėjimo nebūtų, kaip tik važiuoti į Kauną. [17] Bet jei galima būtų namie būti – tuomet nebūtų reikalo gal važiuoti. Pirma taip aš nenorėjau sakyti, nes man pačiam dar ne visai buvo aiški diplomo prasmė, o antra – geriau, kad tu pati įsitikinai. Vis tiktai negerai būtų, jei tu šiuo kartu pasirinktum[,] kas daryti mano sprendimu. Tiktai jeigu pas tave kovoja dvi tendencijos ar pajėgos, tai aš jau labiau palaikyčiau tą, kuri traukia namie pasilikti. Bent nenustosi sveikatos, pasitaisysi gal dar. O juk vasario pabaigoj – aš jau atvažiuosiu, ir gal jau kovo mėnesį būsime kartu! Gyvenimo pradžiai reikia šiek tiek turėti gal ir

lėšų. Šiuo tarpu daug uždirbti aš negalėsiu, nes tenka daugybė laiko visai kitiems reikalams eikvoti.

Bet labanaktis[,] Vandukėli[,] – jau vėlyba naktis! Labų dienų Tėvui. [18] Kalėdoms ir jam parašysiu laiškutį. Labanaktis.

Bučiuoju[.]

TavBol

Pirmadienis[,] 17.

KOMENTARAI

[1] Heinrich Heine (1797–1856) – vokiečių rašytojas.

[2] „Nordsee“ *vok* =Šiaurės jūra.
Heinricho Heine'ės kūrinio ankstyvą vertimo variantą žr. Heinrich Heine, *Šiaurės marės*, vertė Balys Sruoga, Miunchenas, 1923, [bloknotas, juodraštis pieštuku], in: LLTI BR, f. 53, b. 564, nr. 1, l. 1–7r, 8–54r–v, 55r; vėlesnę redakciją, iš esmės perdirbtą tekstą žr. Heinrich Heine, *Šiaurės jūra*, 1945–1946, vertė Balys Sruoga, 1945–1946, [parkeriu (mėlynu ir juodu rašalu) taisytas rankraštis], in: *Ibid*., nr. 2, l. 1–88r. Vėliausią vertimo redakciją žr. in: Heinrich Heine, *Šiaurės jūra*, vertė Balys Sruoga, Kaunas: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1946; vertimą, jo istoriją dar žr. in: Balys Sruoga, *Raštai*, t. 5I: *Vertimai*, parengė Algis Samulionis, Rimas Žilinskas, redagavo Donata Linčiuvienė, Rimas Žilinskas, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p. 156–202, 613–660, 792.

[3] Balys Sruoga su Vanda Daugirdaite ir jos draugėmis Sofija Laucevičiūte ir Viktorija Gravrogkaite, studijavusiomis Berlyno universitete, 1922 m. Kūčias ir Kalėdas praleido Saksonijos Šveicarijoje, vaikščiojo ir slidinėjo Elbės Smiltaininiuose kalnuose ir Riesengebirge, ties Čekijos ir Lenkijos siena. Šventės visiems paliko malonių įspūdžių, gerą nuotaiką.

[4] Aldona Čarneckaitė, gydytoja pediatrė, Jadvygos Čarneckaitės-Grigienės ir pirmojo Nepriklausomos Lietuvos finansų ministro Valdemaro Vytauto Čarneckio (1893–1942) sesuo, 1920–1924 m. studijavo Berlyno universitete mediciną.
Išliko trys Aldonos Čarneckaitės rašyti laiškai Baliui Sruogai. Pateiksime visų jų turinį, nes jie atskleidžia artimą ir šiltą bičiulių tarpusavio santykį:

„Baly, – Bijau, pasakysi vėl tą piktą žodį, kurį man nuolat kartojai, todėl geriau nieko nerašysiu šiandie. Taigi. Bet man vis tik gera, kad aš pažinau Tave. Spaudžiu ranką. Alė“ (Aldonos Čarneckaitės atvirlaiškis Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Miuncheną, 1923-08-23, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 704, nr. 1, l. 1v).

„Berlyne, spalių 29 d.

Baly, –
Kieno laišką žadėjai man atsiųsti, – atsiųsk. Nors aš dabar raudonais klevų lapais labiaus džiaugiuos, kaip žmonių laiškais.
Kur Tu, kaip Tu, ką Tu?
Jeigu Tau bus gyvenime gerai – pasidžiaugsiu! Kalnai, žemė ir Tu, žmogau, palikot šviesias pėdukes dūšioje –
Alė“ (Aldonos Čarneckaitės laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Miuncheną, 1923-10-29, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 704, nr. 2, l. 1r).

Tolesnį laišką nuo Aldonos Čarneckaitės Balys Sruoga buvo neseniai gavęs:

„Berlyne, gruodžio 11 d. vakare

Mielas Baly!
Įsibėgėjus šoku Tau ant kaklo ir klykiu iš džiaugsmo!!!
Tas Tavo laiškas šiandie, na, tas Tavo laiškas, aš jam žodžių nerandu. Supranti, sniego pasiilgau, baisiausiai noriu į baltą, sausą, nuo vėjo kylantį, skrendantį sniegą!
Vakar vakare kine(!) matėme „Alpine“ – vaizdų iš Ski – ekskursantų Šveicarijos Alpose, Monte Rosa etc. Gletčerai, sniegai, debesys, apsnigtos eglės, balti laukai ir žmonės, tarytum paukščiai per tuos baltus laukus lekia, skrenda, išnyksta tolyje, iškyla iš už urvų, šoka nuo krantų, kartais parpuola, tuomet juokias, juokias balsiai kaip dideli vaikai – tai buvo negyvi paveikslai, bet aš jų juoką dar ir šiandie girdžiu. –
Ir šiandie – Tavo laiškas!
Baly, aš noriu į kalnus. Noriu lipti, kristi, lėkti, griūti, keltis, juoktis ir vėl lėkti, lėkti.
Žinoma, Tu už dviejų dienų gausi nuo manęs antrą laišką, „деловое“ [*rus* =dalykinį], apie eigą organizacijos darbų, kuriuos man pavedei. Dabar jau nebus vakaras ir aš nesuskubsiu niekur nueit ir su nieku pasimatyt. Bet rytoj kalbėsiu su žmonėmis, kuriuos nurodei.
Šiandie rašau tik taip sau, nes nežinau, kur savo snieguotą džiaugsmą padėt, ir jeigu Tu mano jausmus čia kritikuosi, tai būsi toks „obžidlivas“ žmogus, kad aš Tavęs žinot nenorėsiu.
Baly, ar Tu manai, aš suspėsiu grįžt iš Lietuvos iki 3 sausio? Matai, 18 š. m. aš važiuoju Lietuvon. Negaliu kitaip – širdis traukia – šaukia mane ten, bus ir arkliai, ir rogutės, ir miškas su apsnigtomis eglėmis ir mėlyni vakarai su žemai kybančiomis žvaigždėmis, ir balti keliai per mišką.
Bus tokios didelės rogės, kur prisės daug žmonių ir visi juoksis, ir visi klyks, kuomet užsikabins galvomis už apsnigtų šakų ir visas debesis sniego nusivers nuo eglės ant galvų! Ir bus mažutės rogutės, kur tik dviese sutilpti tegalima. Ir skambučiai bus! Ir laukai, ir miškai, eh, Baly, pamatysi, kaip išlįs iš už miško džiaugsmas, didelis toks, didelis, ir nusities per visus kelius ir takus, ir sniego laukus!
O Kalėdų vakarą bus eglaitė. Žibės visa, švies, spindės!
Bet aš nepražūsiu tam mėlynam rojuj, aš grįšiu ir turbūt tikrai atvažiuosiu Münchenan, kad su Jumis kartu važiuot. Nors gal – gal – ką gali žinot. –
Baly, mielas, mielas Baly, nesijuok iš manęs ir nieko nesakyk.
Greit parašysiu.
Manau, kad Tau gera ir kad Tu irgi linksmas esi ir džiaugiesi kuo nors, tiesa?
Norėčiau, kad Tau dar geriau būtų, kad dar labiau džiaugtumeis, kad augtum didelis „царю и отечеству на пользу, и родителям своим на утешение“ [*rus* =„karaliaus ir tėvynės labui bei tėvų paguodai“].
Spaudžiu ranką.
Alė.

Poryt atvažiuoja Juziukas Nemeikša, Julius Abraitis ir gal Stasys Zaskevičius.
Žadam būt linksmi!“ (Aldonos Čarneckaitės laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Miuncheną, 1923-12-11, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 704, nr. 3, l. 1r–v).

[5] Sofija Laucevičiūtė (1898–2003), Vandos Daugirdaitės pusseserė, ekonomistė, pedagogė. 1921–1923 m. studijavo ekonomiką Berlyno universitete. Balio Sruogos laiškas, siųstas Sofijai Laucevičiūtei, neišliko.

[6] Albinas Rimka (1886–1944), ekonomistas, Balio Sruogos bičiulis, 1923 m. baigė studijas Frankfurto prie Maino Visuomenės ir prekybos mokslų akademijoje, įgijo ekonomisto diplomą, tuomet buvo sugrįžęs į Kauną, nuo 1923 m. rugsėjo mėn. dirbo Lietuvos universiteto Teisių fakulteto Statistikos katedros docentu.
Balys Sruoga, sveikindamas bičiulį su šventėmis, rašė:

„Geri žmonės sakė, kad tu vėlei labai geras žmogus esąs. Tai tegu Tau per šventes bus labai gera. O man biškį markatna. Sėdžiu namie vienas, prietelių neturiu, pinigų – dar mažiau. Ir darbo prakeiktai daug, ir šiaip dūšioj labai labai markatna. Bet tu ūžk per šventes – ir už mano sveikatą. O jei kada aš tau nesmagumų padariau, tai prabočyk – bus geriau.
Ir dūduok Naujų metų naktį.
Balys“ (Balio Sruogos atvirlaiškis Albinui Rimkai, iš Miuncheno – į Kauną, 1923-12-27, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1120, l. 1v).

[7] Jadvyga Čiurlionytė (1898–1992), etnomuzikologė. 1920–1923 m. studijavo į Leipcigo konservatorijoje. 1923 m. išlaikė egzaminus į Berlyno Sterno konservatorijos Pedagoginį skyrių, fortepijono ir teorinių muzikos disciplinų specialybes. Balio Sruogos laiškas, adresuotas Jadvygai Čiurlionytei, neišliko.

[8] Balys Sruoga su artėjančiomis šventėmis sveikino bičiulį Juozą Urbšį (1896–1991), kuris nuo 1922 m. buvo Berlyno Fridricho Vilhelmo universiteto Filosofijos fakulteto studentas, dirbo Lietuvos pasiuntinybės Berlyne Konsulinio skyriaus vedėju:

„Juozai,
vis tik tu labai geras žmogus esi. Užtat tegu tau ir per šventes būna gera. Man biškį markatna – šventes sutinku rašomosios mašinėlės kompanijoj. Bet čia nieko nepadarysi. Net į kalnus kažin ar ir porai dienų galėsiu pavažiuoti – nei laiko, nei prietelių, nei pinigų. Tai tu paūžk ir už mano sveikatą ir nebūk markatnas. Vasario pabaigoj aš būsiu Berlyne, o paskui – sudie, vokiečių žemė.
Ūžk ir dūduok.
Balys“ (Balio Sruogos atvirlaiškis Juozui Urbšiui, iš Miuncheno – į Kauną, 1923-12-24, in: *LNMMB RKRS*, f. 15, b. 330, nr. 2, l. 1v).

[9] Balio Sruogos laiškas motinai Agotai Lomanaitei-Sruogienei (1867–1930) ir tėvui Pranciškui Sruogai (1846–1931), ūkininkams Baibokuose, neišliko.

[10] Juozas Pronskus (1893–1984), žurnalistas, tuo metu Klaipėdoje redagavo *Prūsų lietuvių balsą*, 1923 m. dalyvavo Klaipėdos krašto sukilime. Balio Sruogos laiškas Juozui Pronskui neišliko.

[11] Stasys Šimkus (1887–1943), kompozitorius. 1921–1922 m. studijavo kompoziciją Leipcigo ir Berlyno konservatorijose. 1923 m. įkūrė muzikos mokyklą Klaipėdoje, buvo jos direktorius. Balio Sruogos laiškas Stasiui Šimkui neišliko.

[12] Juozapas Albinas Herbačiauskas (1876–1944), rašytojas, literatūros kritikas. 1911–1924 m. dėstė lietuvių kalbą Krokuvoje, Jogailos universitete. Nuo 1924 m. dėstė lenkų kalbą ir literatūrą Lietuvos universitete. Balys Sruoga tuo metu rūpinosi gauti lėšų jo kelionei į Lietuvą. Balio Sruogos laiškas Juozapui Albinui Herbačiauskui neišliko.

[13] Kazys Gugis (1879–1963), teisininkas, vienas iš JAV dienraščio *Naujienos* leidėjų. Balio Sruogos laiškas Kaziui Gugiui neišliko.

[14] Balio Sruogos laiškai broliams neišliko.

[15] Gustav von Kahr (1862–1934), Vokietijos politikas, teisininkas, konservatyvus monarchistas. Nuo 1923 09 Bavarijos vyriausybės paskirtas valstybės generaliniu komisaru, faktiškai gavo diktatoriaus įgaliojimus. Siekė Bavarijos atsiskyrimo, ketino atkurti monarchiją. Jo planus suardė Adolfo Hitlerio sukeltas Alaus pučas, kurį Gustav von Kahr buvo priverstas numalšinti.

[16] Null und Nichts *vok* =nulis ir nieko.

[17] Kazimiero Daugirdo šeimininkė Klementina, norėdama už jo ištekėti, Būgiuose kūrė įvairių intrigų, kuriomis vargino Vandą Daugirdaitę, nuteikinėjo tėvą prieš dukterį ir Balį Sruogą, kuris, skirtingai nei Klementina, jai per Vandą Daugirdaitę laiškais visada pagarbiai perduodavo linkėjimų, stengėsi būti taktiškas, mandagus.

[18] Kazimieras Daugirdas (1865–1946), Vandos Daugirdaitės tėvas, ūkininkas Būgiuose. 1922–1933 m. Medemrodės girininkas.